

حضرت چون حال چنین دید ناچار فرمود من ولایت عهد را می‌پذیرم به شرط آنکه از امر و نهی و افتاء و قضا و عزل و نصب و رتق و فتق در هیچ امری دخالت نکنم و تصرفی ننمایم. مامون قبول کرد. پس روز پنجشنبه مامون به سلام خاص جلوس کرد و فضل بن سهل مردم را از عزیمت خلیفه آگاه ساخت و طبقات حشم را فرمان داد که تا پنجشنبه دیگر جامه سیاه را که شعار آل‌عباس بود به لباس سبز که کسوت آل‌طالب است تبدیل نمایند و روز پنجشنبه حاضر شوند و به ولایت عهد با حضرت رضا علیه‌السلام بیعت کنند تا مواجب یکسال به نقد دریافت نمایند، پس روز مزبور مجلسی در نهایت شکوه آراستند و مامون در جای خود قرار گرفت و دو بالین بزرگ برای امام گذاردند و حضرت به لباس سبز با عمامه و شمشیر بر فراز آنها جلوس فرمود و مردم علی حسب طبقاتهم در جاهای خویشتن ییارامیدند و علمهای اسلام بر بالای سربارک امام علیه‌السلام طپیدن گرفت، پس مامون نخست فرزند صلیبی خود عباس را فرمان کرد تا شرط بیعت بجای آورد، آنگاه سایر امرا و اشراف و قضات و لشکری به ترتیب بیعت نمودند، کیسه‌های زر و سیم نهاده شد، خطبا و شعرا بر پای ایستادند و کار خطابت و مدایح پرداختند، آنگاه از عباس بن مامون و محمد بن جعفر الصادق آغاز کرده جایزه‌های یکان‌یکان بدادند تا آخر علویین و عباسیین و مواجب یکساله لشکر حسب‌المقرر ادا کردند و مامون با حضرت مقدس رضوی روی کرد و گفت برای مردم خطبه بکن. حضرت حمد و ثنای الهی بجای آورد و فرمود:

«ان لنا علیکم حقاً بر رسول‌الله و لکم علینا حق به فاذا اذیتم البناذک و جب علینا الحکم لکم»
 غیر از این يك فقره کلامی در آن مجلس از حضرت رضا علیه‌السلام روایت نشده و پس به حکم مامون درهم و دینار بسیار به اسم آن بزرگوار سکه زدند. انتهی کلام شیخ مفید.

شرح ولایتمهدی حضرت را دانستیم و این واقعه بیعت مردم با امام روز پنجم رمضان سال دوستویک بود. تاریخ رحلت و شهادت آن حضرت را جمعه هفتم رمضان دوستودو نوشته‌اند و يك قول ضعیف نیز سال ۲۰۳ ذکر کرده است.

سکه‌هایی که از مامون با ذکر ولایتمهدی حضرت رضا ضرب خسورده تعدادی در مجموعه‌های شخصی و موزه‌ها موجود است که ما يك عکس آن سکه را از دایرة‌المعارف اسلامی چاپ جدید ترکیه جلد دهم در صفحه بعد نقل می‌کنیم.

این سکه درهم نقره است و عبارات آن با خط کوفی ضرب شده. نوشته‌های روی سکه و پشت آن را در زیر درج می‌کنیم.

عبارات روی سکه

الف - در دایر وسط سکه
(در هفت سطر)

ب

محمد رسوالله
المامون خليفة الله
مما امر به الامير الرضا
ولي عهد المسلمين علي بن موسى
بن علي بن ابي طالب
ذو الرياستين

ب - در حاشیه

محمد رسوالله ، ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون
(آیه سی و سوم از سوره توبه)

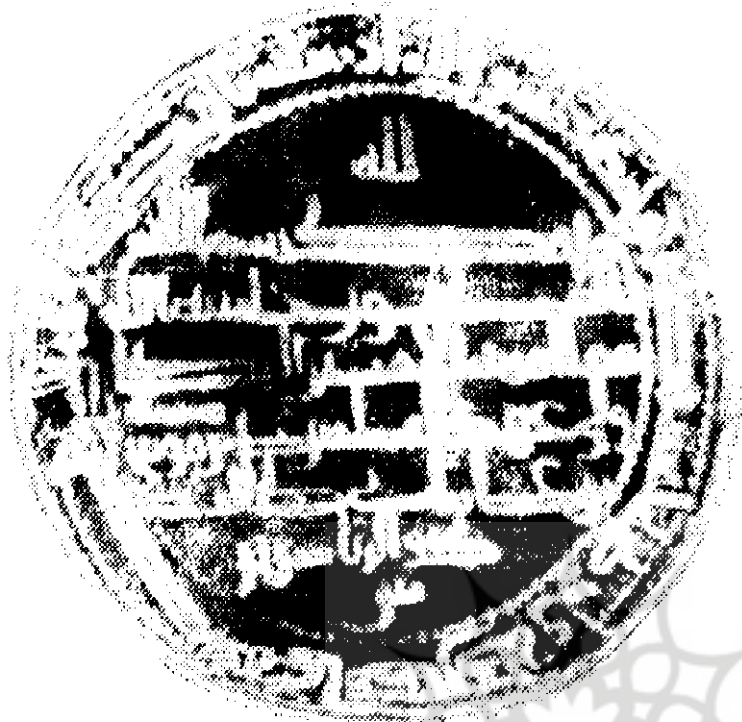
عبارات پشت سکه

الف - دایره وسط

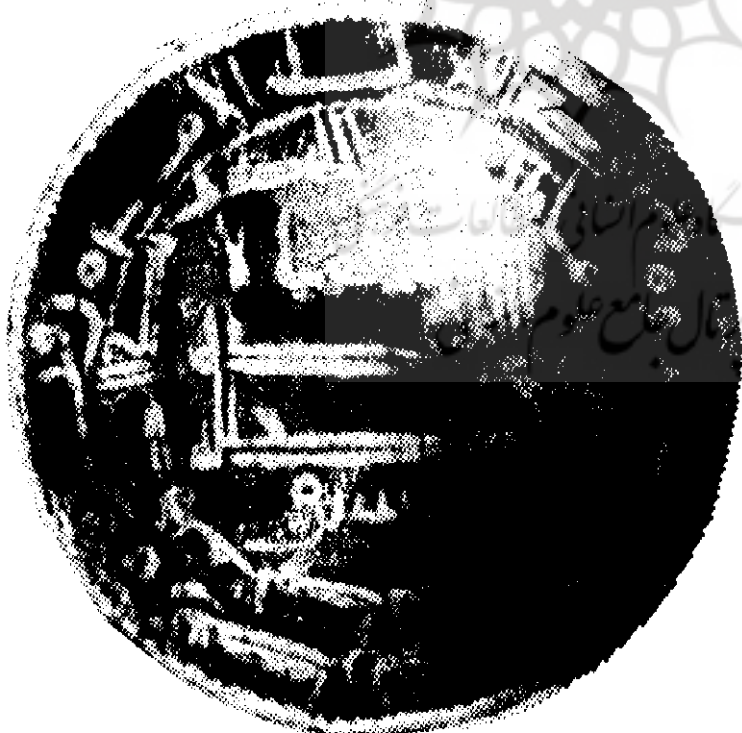
لا اله الا
الله وحده
لا شريك له
المشرق

ب - حاشیه دور دایره وسط
بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة
اصفهان سنة اثنين وماتين
ج - حاشیه خارجی
الله الامر من قبل ومن بعد ويؤمن
بفرح المومنون في بضع سنين
(آیه سوم از سوره روم)

بطوری که ملاحظه شد این سکه در سنه ۲۰۲ ضرب شده ولی سکه‌ای که در تصرف بنده است عیناً همان مشخصات سکه بالا را دارد با اختلاف تاریخ ضرب یعنی سکه به جای

روی سکه

پشت سکه

اثنین و ماتین تاریخ اربع و ماتین (۲۰۴) ضرب شده و برای ما معلوم شد که آنحضرت در تاریخ ۲۰۴ در حال حیات نبوده و سال قبل یا دو سال قبل به درجه شهادت رسیده حال با فشار حکومت مامون نسبت به پیروان و یاران آنحضرت که عموم شیعیان خاندان علی علیه السلام در حال اختفا بسر می بردند چه شده که مامون بنام ولایت عهدی امام هشتم سکه زده است؟ در جستجوی چگونگی این مهم بودم یکی از دوستان دانشمند اشاره به مطلبی در کتاب مطلع الشمس (جلد دوم، صفحه ۴۶۶) نمود که مرحوم محمد حسن خان اعتماد السلطنه در حدود نود سال قبل توفیق به دست آوردن یکی از آن سکه‌ها را حاصل کرده که مورخ به ۲۰۴ بوده و موجب حیرت و اعجاب وی شده و می نویسد:

«... مورخ بود به سال دوست و چهار از هجرت رسول مختار و این عجایب انکشافات

است زیرا این سکه که به قلم کوفی در نهایت وضوح به عبارت سه اربع و مائین مشتمل است و صاحب عقل سلیم و ذهن مستقیم نه از این اثر صریح و آیت صحیح می تواند اغماض

و بالعکس و آنجا که بر زبان سکه می آید و کمال شکست عین آن اثر را بنظر غیر و باطل از عین

زمان و فضیلت دارد و از آن جهت که در آن سکه شاهدی است از اشیای آنجا که شریف و جانیست

موت الله الخیر) قد شرف من الظلم زیارت دین و اشرف النفس علی النفس
 فوجدنا علی هذا النمط فی العبان و التاریخ و الخط کتبهم فی الفانیة الفقیر
 جامع من الترحم المکرر المستقیم فی الدوائر العلیة
 العظيمة (محمد الشیر بالهدی الصدالب آبادی
 انما لانا بقدمایلیق کرم من الفیض و الایاد
 فی ذی القعدة من سنة ۱۳۰۲

خط صاحب
 در روزی که
 صاحب
 عین

عین
 در روزی که
 صاحب
 عین
 در روزی که
 صاحب
 عین

تصویر سکه و سواهی علمای عصر

کردن و صرفنظر نمودن و نه بر نصوص جمهور محدثین عظام و مورخین فخام می‌تواند تجری آوردن و تجسر ورزیدن، چرا که سکه به اتفاق کافه عقلای عصر و حکمای وقت مصون از احتمال اختلاف و افتعال است و داعی به تکلف و تصور نیز تصور نمی‌شود و از آنجا که امر این سکه مبارکه در کمال شکفتی بود عین آن اثر را بنظر غیر و یکی از مجتهدین زمان و فضلی دارالخلافة طهران رسانیده شهادت ایشان را به خط شریف و خاتم منیف در این جا مخلد ساختیم...»

ما نیز برای خوانندگان عزیز آن قسمت از تصویر سکه را که مرحوم اعتمادالسلطنه بصورت بسیار دقیق ترسیم کرده و به مهر و امضای علما و مجتهدین عصر (شیخ هادی نجم‌آبادی - حاج میرزا ابوطالب مجتهد زنجانی و میرزا علی‌اکبر بروجردی) رسیده کلیشه کردیم. نظر قاصر بنده نویسنده این است که ضرب سکه دو سال پس از شهادت آن حضرت عجیب نیست زیرا دستگاه خلافت بغداد در عین قدرت و تسلط از قیام ایرانیان و شعیان و دوستان آن خاندان ولایت در شهرها و ولایات ایران بیم داشتند. این سکه در اصفهان ضرب شده که در آن موقع یکی از کانونهای گرم شعیان محسوب می‌شد و سکه‌ای غیر از آن نمی‌توانست در آنجا رواج داشته باشد و این امر سابقه دارد. نظر بنده را جناب آقای دکتر زریاب‌خوئی رئیس گروه تاریخ دانشکده ادبیات دانشگاه تهران و استاد دکتر باستانی‌پاریزی نیز تایید فرموده‌اند معذالك اذاهل نظر و فضلی محترم استدعا دارد اگر موضوع را بنحو دیگر توجیه می‌فرمایند از راهنمایی ما مضایقه نفرمایند که موجب مزید سپاسگزاری خواهد بود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

میان‌روی و اعتدال

که از افراط و تفریطش کرانست
 ز هر دو جانبش قعر جهیم است
 نه روی گشتن و بودن بر او دیر
 عدالت جسم را اقصی الکمالست
 شیخ شبستری

همه اخلاق نیکو در میانست
 میانه چون صراط المستقیم است
 بیاریکی و تیزی موی و شمشیر
 ظهور نیکوئی در اعتدالست